

Aleg 57

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o popieraniu Kółek rolniczych i powiększeniu funduszu pożyczkowego dla Kółek rolniczych.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 17 lutego 1898 r. wśród rozpraw nad Rubryką XV. wydatków funduszu krajowego uchwalił Wys. Sejm następujące subwencje dla Towarzystwa Kółek rolniczych:

1. Na koszt zakładania i lustracji Kółek rolniczych	5000 zł.;
2. Na utrzymanie lustratorów handlowych sklepików wiejskich zakładanych przez Kółka rolnicze	2000 zł.;
3. Na utrzymanie praktycznych kursów handlowych dla sklepikarzy Kółek rolniczych	1200 zł.;

Nadto uchwalił Wys. Sejm na temże samem posiedzeniu tytułem ostatniej raty na podniesienie funduszu pożyczkowego dla Kółek rolniczych do wysokości 25000 złr., kwotę 5000 złr. a uznając petycje L. L. s. s. : 1258, 1259 i 1260, wniesione przez Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych, za załatwione temi uchwałami, polecił Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu, „by potrzebę podniesienia funduszu pożyczkowego dla Kółek rolniczych ponownie zbadał i na najbliższej sesji sejmowej odpowiednio wnioski przedłożył“.

W wykonaniu uchwał Wys. Sejmu przyznających wyżej wyszczególnione subwencje, zarządził Wydział krajowy wypłatę pierwszej połowy tych subwencji uchwałą z d. 18 marca b. r. Lw. 15547, drugiej połowy zaś uchwałą z d. 2 września 1898 r. LW. 53044, a to w uznaniu prawidłowej działalności Zarządu Głównego Towarzystwa Kółek rolniczych zarówno na polu zakładania i lustracji istniejących Kółek, jak na polu wykonywania lustracji sklepików wiejskich, przy Kółkach założonych, jak wreszcie w zakresie utrzymywania kursów handlowych dla sklepikarzy wiejskich. Ze w roku 1897 Towarzystwo Kółek rolniczych rozwijało statecznie swą użyteczną działalność, dowodzą następujące szczegóły wyjęte z sprawozdania Zarządu głównego

tego Towarzystwa szczegóły, które Wydział krajowy pozwala sobie podać w skróceniu do wiadomości Wys. Sejmu, tworzą one bowiem dowód racjonalności udzielonych Towarzystwu z Skarbu krajowego zasiłków.

Szczegółowy rachunek funduszków Towarzystwa obejmujący subwencye na r. 1897 przez Wys. Sejm przyznane przedstawia się, jak następuje:

P r z y c h o d y :

1. Pozostałość kasowa z r. 1896	3215 zł. 41 ct.
2. Wkłady członków wspierających	416 zł.
3. Subwencye :	
a) Wys. Sejmu :	
1) na zakładanie i lustracye gospodarskie Kółek	5000 zł.
2) na utrzymanie lustratorów handlowych sklepików wiejskich	2000 zł.
3) na utrzymanie praktycznych kursów handlowych dla sklepikarzy wiejskich	1200 zł.
b) subwencya rządowa przez c. k. Towarzystwo gospodarskie we Lwowie	4000 zł.
c) Subwencya rządowa przez c. k. Towarzystwo rolnicze w Krakowie	1000 zł.
d) Galicyjskiej Kasy Oszczędności we Lwowie	500 zł.
e) Związku handlowego w Krakowie	300 zł.
f) Towarzystwa Wzaj. Ubezpieczeń w Krakowie	300 zł.
g) Rad powiatowych :	
1) w Kołomyi	50 zł.
2) w Tarnobrzegu	30 zł.
3) w Pilźnie	25 zł.
4) w Brzeżanach	10 zł.
5) w Rudkach	5 zł.
6) w Stanisławowie	5 zł.
4) Wydziału kraj. na stypendya z fundacyi ś. p. Dra J. Towarnickiego	700 zł.
5) Za nasiona	2733 zł. 60 ct.
6) Za maszyny i narzędzia rolnicze	113 zł. 28 ct.
7) Za książki	22 zł. 73 ct.
8) Zwrot za opał	7 zł. 50 ct.
9) Zwrot kosztów W. Zgromadzenia	50 zł.
10) Depozyta przechodowe	282 zł. 46 ct.
11) Sprzedaż „Przewodnika“	81 zł. 45 ct.
12) Zwrot zaliczek urzędników	13 zł. —
13) Zwrot Izby handlowej krakowskiej	24 zł. 37 ct.
14) Procent Banku rolniczego	43 zł. 50 ct.
Razem	22.128 zł. 30 ct.

R o z c h o d y :

1) Wydawnictwo „Przewodnika“	800 zł. —
2) Lustracye gospodarskie	3344 zł. 79 ct.
3) Subwencye wystaw powiat. i demonstr.	139 zł. 86 ct.
4) Nasiona	3479 zł. 14 ct.
5) Maszyny i narzędzia rolnicze	113 zł. 28 ct.
6) Książki	385 zł. 69 ct.
7) Kursa handlowe	2223 zł. 70 ct.
8) Stypendya	800 zł. —

9) Najem lokalu	475 zł. —
10) Opał i światło	70 zł. 22 ct.
11) Druki i litografie	549 zł. 45 ct.
12) Przybory kancelaryjne	45 zł. 57 ct.
13) Portorya	238 zł. 24 ct.
14) Koszta Walnego Zgromadzenia	534 zł. 09 ct.
15) Depozyta przechodowe	282 zł. 46 ct.
16) Prowizye od zebranych wkładek	22 zł. 70 ct.
17) Płace urzędników i usługi	2114 zł. —
18) Lustracye handlowe	2080 zł. 61 ct.
19) Podróże, stemple, drobne wydatki	618 zł. 04 ct.
20) Urządzenie kancelaryjne	8 zł. 50 ct.
21) Pogrzeb śp. Zielonki	265 zł. 75 ct.
22) Saldo na r. 1898	3537 zł. 20 ct.

Razem 22128 zł. 30 ct.

Ogólna liczba Kółek w roku 1897 istniejących wynosiła: 1291 a liczyły one 58.309 członków, w tem Kółek powstałych w ciągu r. 1897 było 71, (rozrzuconych w 36 powiatach), o 2257 członkach.

Z czynności wewnętrznych podnosi Towarzystwo w swem rocznem sprawozdaniu dalszy rozwój: organizacyi Zarządów powiatowych, czytelni istniejących przy Kółkach, (Zarząd rozesłał między te Czytelnie w ciągu r. 1897: 3529 książeczek polskich i ruskich), lustracyi gospodarstw włościańskich członków Kółek, tudzież świeżo w roku 1897 wprowadzonych lustracyi sklepików Kółek, przez lustratorów fachowych. Pięciu lustratorów gospodarczych dokonało lustracyi z pouczeniami w 345 gminach (rozrzuconych w 20 powiatach), 2 lustratorów handlowych przeprowadziło lustracye 113 sklepików, rozrzuconych w 18 powiatach. Pismem z dnia 19 stycznia 1898 r. L. 141 przedłożył Zarząd główny Wydziałowi krajowemu sprawozdania z lustracyi handlowych sklepików Kółek, przeprowadzonych w r. 1897 i upraszał o podwyższenie subwencji, przyznanej przez Wys. Sejm w sumie rocznej 2000 zł. na utrzymanie lustratorów handlowych. Wydział krajowy, zbadawszy przedłożone sobie sprawozdania, postanowił uchwałą z dnia 16 marca 1898 Lw. 4622 nie przychylić się na razie do powyższej prośby o podwyższenie subwencji, wobec bowiem zaledwie pół roku trwającej działalności lustracyjnej nie mógł Wydział krajowy przedkładać Wys. Sejmowi wniosku podwyższenia subwencji na cel, którego użyteczność nie została dostatecznie praktyką stwierdzona. Opierając się na przedłożonych przez lustratorów sprawozdaniach, zwrócił Wydział krajowy uwagę Zarządu głównego Towarzystwa na szereg spraw znaczenia ogólniejszego podniesionych w protokołach, lustracyi, poruczając Zarządowi udzielenie stosownych wyjaśnień i pouczeń interesowanym Kółkom i zajęcie się pomyślnem rozwiązaniem trudności, o które Kółkom poszczególnym chodziło. Nie podobna tu zestawić wyników lustracyi handlowych w poszczególnych Kółkach dokonanych, zajęłoby to bowiem zbyt wiele miejsca, poprzestajemy więc jedynie na przedstawieniu ogólnych cyfr, które dać mogą pewną miarę doniosłej akcyi podjętej przez Kółka rolnicze w sprawie organizacyi handlowej po wsiach, a zarazem dają wyobrażenie, chociaż tylko na niezupełnym materiale oparte, o finansowych wynikach tej akcyi.

Przedłożone Wydziałowi krajowemu sprawozdania z lustracyi sklepików obejmowały 113 sklepików Kółek rolniczych. Z tej liczby było sklepików czynnych i prowadzonych przez Kółka rolnicze: 94, zaś 19 sklepików było bądź wydzierżawionych, — bądź w stanie przejściowym tak, że je czynnymi (aktywnymi) nazwać nie można, bądź jak się okazało przy lustracyi — zawdzięczało jedynie powstanie inicjatywie Kółek rolniczych a dziś stały się prywatnemi przedsiębiorstwami jednostek prowadzących je na własny — a nie Kółka — rachunek. W liczbie 94 czynnych sklepików, poddanych lustracyi, było 47 sklepików, których fundusze rezerwowe wynoszą kwotę 16.114 zł.; a suma udziałów łącznie z kapitałami zakładowymi w 88 sklepikach, stwierdzona w chwili lustracyi, wynosiła: 57.176 zł. Suma uzyskanych w 94 sklepikach w chwili lustracyi zysków wynosi: 36.092 zł., przy czem jednak nadmienić należy, że jest to suma wykazanych w protokołach lustracyi kwot wpisanych w pozycyi „zysk“ a wyniki z bilansów sporządzonych przez lustratorów za bardzo rozmaite okresy czasu:

niekiedy kilku miesięcy lub nawet tygodni, niekiedy nawet lat kilku (tam zwłaszcza, gdzie mimo kilkoletniego istnienia sklepiku, dopiero przy lustracyi po raz pierwszy jego bilans zestawiono.) Jakkolwiek tedy z tego powodu, a nie mniej także z powodu, że cyfry te są wynikiem pierwszych w ogóle z lustracyi, cyfry te nie dają absolutnie pewnych danych do wysnuwania pewnych i niezbitych wniosków, z których formułowaniem należy się zatrzymać do czasu, kiedy co do każdego lustrowanego sklepiku będzie materiały zebrany przy kilku peryodycznie przeprowadzonych lustracyach, to jednak cyfry owe choć nie zupełnie jeszcze ścisłe, (zwłaszcza cyfra zysków) dają już wymowne świadectwo, że akcyja ujęcia sklepikarstwa wiejskiego w ręce Kółek rolniczych była na czasie i że lud nasz ma warunki do zajęcia się obok uprawy roli także handlem, z korzyścią własną i bogactwa krajowego. Fakt, że dokonuje on tego nie siłą przedsiębiorczości i kapitału jednostki, lecz zbiorowo przy pomocy drobnych udziałów, ma też społecznie i gospodarczo niezmiernie doniosłe znaczenie.

Z kolei podnieść nam trzeba w ścisłym związku z rozwojem sklepików Kółek rolniczych stojącą sprawę subwencyonowanego przez Wys. Sejm kwotą 1200 zł. rocznie kursu handlowego dla sklepikarzy wiejskich w Czernichowie. Kurs ten liczył wedle sprawozdania Zarządu głównego Towarzystwa Kółek rolniczych, w roku 1897. dwudziestu jeden uczniów, z których 2 ustąpiło nie ukończywszy kursu, a 3 musiało dla braku postępu pozostać jeszcze na r. 1898, ukończyło zatem kursa w r. 1897. uczniów 16. Z tych 11. uczniów znalazło umieszczenie w sklepach Kółek rolniczych, jeden w sklepie wiejskim swego ojca, 2 znalazło zatrudnienie w sklepach miejskich, a jeden nie oznajmił, gdzie się obraca. Tak więc kursa zasiliły zastęp prowadzących sklepiki wiejskie 12 wychowañcami.

Wreszcie przechodzimy do zdania sprawy o użyciu funduszu pożyczkowego dla Kółek rolniczych.

Fundusz ten utworzony został uchwałą Wys. Sejmu z dnia 27. listopada 1890 r. i dotowany był pierwotnie sumą 15000 zł., płatną w 3 ratach, z których pierwsza wpłynęła w roku 1891. ostatnia w r. 1893. Uchwałą z d. 13. lutego 1897. podwyższył Wys. Sejm pierwotną dotacyę funduszu tego o 10.000 zł., postanawiając, iż ta nowa dotacya ma wpłynąć do funduszu w 2 ratach równych, w roku 1897 i 1898 r. Wskutek tych uchwał liczył fundusz pożyczkowy z końcem roku 1897: 20.590 zł. 65 ct., z czego było rozpożyczone Kółkom rolniczym 18867 zł. 65 ct., lokacya zaś gotówki w Banku krajowym wynosiła 1723 zł. w dniu zaś 30. czerwca 1898 r. wynosił fundusz powyższy: 25.689 zł. 81 ct., z której to kwoty wynosiły pożyczki wypłacone Kółkom 20.334 zł. 81 ct., lokacya zaś gotówki w Banku krajowym 5.355 zł.

Rachunek szczegółowy za r. 1897. podaje Wydział krajowy do wiadomości Wys. Sejmu w sprawozdaniu o zamknięciu rachunków funduszków krajowych za rok 1897., tu poprzestaje więc na podaniu rachunku za pierwsze półrocze r. 1898. Rachunek ten wykazuje stan funduszu w dniu 30. czerwca 1898 r. jak wyżej podano, w sumie 25.689 zł. 81 ct. Mianowicie było w należytościach czynnych funduszków:

Z tytułu udzielonych pożyczek	20.334 zł. 81 ct.
Na lokacyi w Banku	5.355 „ — „
Razem przeto	25.689 zł. 81 ct.

Dochody funduszu w I. półroczu 1898. stanowiły:

1.) Gotówka ulokowana w Banku z końcem r. 1897.	1.723 zł.
2.) Spłaty pożyczek	6.182 zł. 84 ct.
3.) Odsetki od lokowanej w Banku gotówki	95 zł. 08 ct.
4.) Odsetki zwłoki	5 zł. 43 ct.
5.) Dotacya na r. 1898. przypadająca	5.000 zł. — ct.
Razem	13.006 zł. 35 ct.

Wydatki w tym samym okresie czasu wynosiły:

1.) Pożyczki wypłacone Kółkom	7.650 zł.
2.) Koszta ogólne	1 zł. 35 ct.
Razem	7.651 zł. 35 ct.

Suma więc wydatków po potrąceniu jej od sumy dochodów dała gotówkę ulokowaną w Banku krajowym w d. 30. czerwca 1898. w kwocie 5.355 zł.

Gdy dotacya z funduszu krajowego wypłacona na rzecz funduszu pożyczkowego wynosiła 25000 zł., przeto fundusz ten wzrósł o 689 zł. 81 ct. a na wzrost ten złożyły się głównie odsetki płacone przez Bank krajowy od lokowanej na rachunku bieżącym gotówki, w małej zaś części odsetki zwłoki płacone przez dłużne Kółka, możemy w małej części, do rzadkich bowiem wypadków należy opóźnienie się Kółek z uiszczeniem zapadłej raty pożyczki.

Z funduszu pożyczkowego udzielił Wydział krajowy od dnia 30 września 1897 r. to jest od czasokresu objętego sprawozdaniem przedłożonem Wys. Sejmowi w roku zeszłym (sprawozdanie z czynności dep. III. str. 29—31. Al. 2. Spraw sten.) po czas wygotowania niniejszego sprawozdania następujących pożyczek Kółkom rolniczym należącym do Towarzystwa Kółek rolniczych:

Kółku rolniczemu w Balcach	400	z
„ „ „ Biskowicach	400	„
„ „ „ Bukowsku	400	„
„ „ „ Czerlanach	300	„
„ „ „ Debrotworach	300	„
„ „ „ Grochowcach	500	„
„ „ „ Iwoniezu	800	„
„ „ „ Korczowie	300	„
„ „ „ Łężanach	200	„
„ „ „ Łukawicy	500	„
„ „ „ Marcyporemбие	400	„
„ „ „ Mętkowie	100	„
„ „ „ Mikulicach	300	„
„ „ „ Milatynie Nowym	400	„
„ „ „ Mostkach	150	„
„ „ „ Niebieszczanach	500	„
„ „ „ Nowem-Mieście	500	„
„ „ „ Ostrowie	250	„
„ „ „ Pawłosiowie	400	„
„ „ „ Pnikucie	200	„
„ „ „ Podolszy	400	„
„ „ „ Posadzie-górnej	400	„
„ „ „ Radgoszczy	400	„
„ „ „ Radochońcach	300	„
„ „ „ Rudzie	400	„
Zarządowi powiatowemu Kółek rolniczych w Samborze	500	„
Kółku rolniczemu w Sokołowie	1000	„
„ „ „ Stanisławie dolnym	100	„
„ „ „ Szczawnicy	500	„
„ „ „ Trzcianie	300	„
„ „ „ Tyrawie solnej	300	„
„ „ „ Wojaszówce	300	„
„ „ „ Wyciążu	100	„
„ „ „ Zagórzcu	400	„
Razem 34 Kółkom	12.700	zł.

Udzielając tych pożyczek zredukował Wydział krajowy znacznie żądania zgłoszone, wynosiły one bowiem wedle podań interesowanych Kółek: 20.200 zł., a wedle już zredukowanej propozycyi Zarządu głównego Towarzystwa Kółek rolniczych przedstawiały jeszcze znacznie wyższą od przyznanej przez Wydział krajowy sumy, kwotę: 16.600 zł. Różnica między wysokością propozycyi Zarządu Głównego a sumą przyznanych przez Wydział krajowy pożyczek: 3900 zł. jest miarą, jak troskliwie Wydział krajowy czuwał nad tem, by nie rozdrabniając pożyczek tak, iżby straciły użyteczność dla szukających kredytu Kółek, mógł przecież w granicach dochodów funduszu zaspościć najpilniejsze potrzeby kredytowe Kółek w różnych okolicach kraju. Nie poprzestając na zredukowaniu wielu pożyczek, niekiedy znacznem bardzo, postanowił Wydział krajowy odmówić wręcz, ze względu na stan zasobów funduszu pożyczkowego, trzech pożyczek Związkom handlowym które wniosły prośbę o pożyczki, przedstawiające łączną kwotę: 17.000 zł. Wydział krajowy wychodził przytem z tego zapatrywania zasadniczego, że Związki handlowe, jako instytucye lepiej i silniej zorganizowane, niż

poszczególne Kółka wiejskie, jako instytucje oparte na ustawie o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych, mające nadto fachowo wykształconych kierowników i skupiające w swych organach zawiadowczych osobistości dające pełną rękojmię należytego ich prowadzenia, mogą i powinny łatwiej znaleźć możliwość zaspokojenia potrzeby powiększenia swych kapitałów obrotowych, już to przez zaciągnięcie pożyczek w instytucjach finansowych, których warunki kredytu nie powinny być dla Związków handlowych zbyt ciężkimi, już to przez zyskanie większej liczby członków, czyli udziałów, — niż Kółka rolnicze po wsiach, które ani swą organizacją, ani składem, nie mogą wzbudzać zaufania u instytucji finansowych i którym też z powodu nieznamomości stosunków handlowych i finansowych, odległości — a głównie z powodu nie wielkich sum potrzebnych — nie podobna korzystać z kredytu bankowego. Nadto wpływała na tę decyzję Wydziału krajowego i ta jeszcze okoliczność, iż Wydział krajowy sądził, że Wys. Sejm, tworząc fundusz pożyczkowy o kapitale 25.000 zł. zaledwo, nie mógł mieć na myśli zasilania z tego funduszu przedsiębiorstw tak rozwiniętych, iż pożyczki im potrzebne wyczerpałyby zupełnie dochody półtoraroczne tego funduszu, i spowodowałyby niemożność udzielenia przez ten okres czasu żadnych pożyczek wiejskim Kółkom rolniczym. Oprócz 3 pożyczek, których Wydział krajowy odmówił, z motywów właśnie przedstawionych, odmówiono nadto 2 pożyczek (łącznie 600 zł.) Kółkom, których próśb Zarząd główny Towarzystwa nie poparł.

Oprócz Kółek rolniczych korzystały w roku bieżącym z funduszu pożyczkowego dla podniesienia handlowo-przemysłowej działalności Kółek rolniczych także sklepiki zakładane po wsiach przy Czytelniach Towarzystwa „Proświty“. Wydział krajowy uważył za wskazane wyjaśnić bliżej powody dla których zakres działania tego funduszu także na te sklepiki rozszerzył i przedstawić warunki, pod jakimi rozszerzenie to przyszło do skutku. Przypominamy więc, że uchwałą Wys. Sejmu z d. 8. lutego 1896 r. przekazał Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania petycję Towarzystwa „Proświta“ we Lwowie, w której ono upraszało o utworzenie funduszu pożyczkowego bezprocentowego przeznaczanego na popieranie sklepików wiejskich, zakładanych przy Czytelniach „Proświty“ w gminach wiejskich. Wydział krajowy zbadawszy sprawę poruszoną w petycji, przedłożył Wys. Sejmowi relację swą w sprawozdaniu swem: „O popieraniu działalności Kółek rolniczych“, z dnia 20. listopada 1896 roku LW. 64779 (Al. 47 sprawozdań stenogr. z posiedzeń II. sesji VII. peryodu). W sprawozdaniu tem powiedziano: „Wydział krajowy nie przedkładał Wys. Sejmowi wniosku w sprawie utworzenia osobnego funduszu pożyczkowego dla sklepików i kas pożyczkowych przez „Proświtę“ założonych, sądzi bowiem, że o ile chodzi o sklepiki, nie stoi na przeszkodzie dopuszczeniu Czytelni założonych przez to Towarzystwo do korzystania z powiększonego funduszu pożyczkowego dla Kółek rolniczych utworzonego, oczywiście, jeśli Zarząd Towarzystwa „Proświty“ zgodzi się poddać Towarzystwo, podobnie, jak to uczynił Zarząd Towarzystwa Kółek rolniczych, kontroli Wydziału krajowego i dopuścić do swego składu jego delegatów z prawami, jakie mają w zarządzie Kółek rolniczych“.

Sprawozdanie to przyjął Wys. Sejm do wiadomości, na podstawie sprawozdania Komisji budżetowej (Al. 146. Sprawozdanie o budż. kraj. na r. 1897. Rubr. XV. poz. 231 — sprawozdań stenogr. z II. sesji VII peryodu), uchwalając na posiedzeniu z dnia 13. lutego 1897 r. subwencje dla Towarzystwa Kółek rolniczych i dotację na powiększenie funduszu pożyczkowego Kółek rolniczych.

Gdy więc Wydział centralny Towarzystwa „Proświty“ odniósł się do Wydziału krajowego pismem z d. 25. maja 1897 r. o dopuszczenie sklepików wiejskich, zakładanych przy „Czytelniach „Proświty“ tudzież „filiach Proświty powiatowych“, do korzystania z funduszu pożyczkowego utworzonego dla popierania handlowo-przemysłowej działalności Kółek rolniczych, przedstawiając zarazem swe wnioski w sprawie kontroli nad sklepikami, którymby udzielono pożyczek ze strony Wydziału krajowego, nawiązał Wydział krajowy uchwałą z dnia 13. lipca 1897 r. LW. 35 423 rokowania z Towarzystwem celem ustalenia granic wspomnianej kontroli. Uchwałą z d. 20. lutego 1898 r. LW. 57.097/97 powziętą wskutek pisma centralnego Wydziału „Proświty“ z d. 7. września 1898 r. l. 1381, zostały te granice ostatecznie określone. Wydział krajowy wybrał swymi delegatami do centralnego Wydziału Towarzystwa „Proświty“ pp. : Edwarda Jędrzejowicza i Mieczysława Onyszkiewicza. Delegatom tym służy prawo uczestniczenia w tych posiedzeniach, centralnego Wydziału Towarzystwa „Proświty“, na których traktowane być mają podania „Czytelni“ „Proświty“ o pożyczki z funduszu pożyczkowego

dla Kółek rolniczych, dalej prawo badania tych próśb, stanu majątkowego i działalności dotychczasowej „Czytelni“ o pożyczki proszących, wreszcie prawo brania udziału w obradach Wydziału Towarzystwa „Proświty“ nad temi prośbami i głosowania. Wydział Towarzystwa „Proświty“, przyznając ten zakres działania delegatom Wydziału krajowego, zobowiązał się do lat 3 przeprowadzić zmianę statutu Towarzystwa „Proświta“ w tym duchu, iżby te prawa delegatów Wydziału krajowego zostały w postanowieniach statutu uznane.

Pismem z dnia 14. maja 1898 przedłożył centralny Wydział Towarzystwa „Proświty“ następujące podania Czytelni:

1. Czytelni w Skniłowie o pożyczkę	600 zł.
2. „ w Kołokolinie „	500 zł.
3. „ w Niemirowie „	300 zł.
4. „ w Węgieierce „	300 zł.

Gdy proszące Czytelnie dawały zarówno w majątku swoim jak w poręce gotowych za pożyczki ręczyć osobistości, zupełne bezpieczeństwo zwrotu pożyczki, postanowił Wydział krajowy uchwałą z dnia 22. czerwca 1898 r. LW. 30.086 udzielić:

1. Czytelni w Skniłowie pożyczki	400 zł.
2. „ w Kołokolinie „	300 zł.
3. „ w Niemirowie „	300 zł.
4. „ w Węgieierce „	300 zł.
razem	<u>1300 zł.</u>

pod warunkami takimi samymi jak dla Kółek rolniczych, to jest bezprocentowo, za poręką 2. solidarnych ręczycieli, do spłaty w 8 równych półrocznych ratach pożyczających biedz 1. kwietnia 1899 r. Wydział krajowy zredukował żądania dwu pierwszych Czytelni o sumę 400 zł. w. a. ze względu na stan gotówki funduszu pożyczkowego.

Reasumując daty powyżej przytoczone z rozdziału pożyczek z funduszu pożyczkowego w r. 1898, otrzymujemy następujące cyfry:

Ogółem Kółka rolnicze wniosły podań o pożyczki	36
Czytelnie Proświty	4
Związki handlowe	<u>3</u>
razem przeto wpłynęło próśb	43
Wydział krajowy uwzględnił próśb Kółek rolniczych	34
Czytelni Proświty	<u>4</u>
razem przeto udzielił	38
pożyczek, odmówił zaś pożyczek Związkom handlowym	3
Kółkom rolniczym	<u>2</u>
razem więc	5

- 1) Suma ogólna pożyczek żądanych przez Kółka rolnicze a przedstawionych (34) przez Zarząd główny Towarzystwa Kółek wynosiła 20.200 zł.
 - 2) Suma popartych przez Zarząd główny podań o pożyczki Związków handlowych (3) wynosiła 17.000 zł.
 - 3) Suma próśb o pożyczki Kółek nie popartych przez Zarząd główny (2) wynosiła 600 zł.
 - 4) Suma próśb Czytelni Proświty (4) wynosiła 1.700 zł.
- Razem przeto wynosiły zgłoszenia 39.500 zł.

Żądania powyżej pod 1. podane zredukował Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych do kwoty 16.600 zł.
 żądania zaś pod 2. podane do kwoty 10.000 zł.
 tak, że zredukowane a przez Zarząd poparte żądania wynosiły z czego Wydział krajowy przyznał na poczet pożyczek poszczególnych Kółkom 12 700 zł.
 tak, że redukcya od kwoty proponowanej przez Zarząd główny wynosiła 3.900 zł.

odmówił zaś 3 pożyczek Związkom handlowym ze względów powyżej przytoczonych. Żądania „Czytelni Proświty“, wynoszące 1.700 zł. zredukował Wydział krajowy — jak wyżej zaznaczono o kwotę 400 zł.

Z przyznanych w r. 1898 pożyczek nie zostały podniesione do chwili wygotowania niniejszego sprawozdania pożyczki przyznane Kółkom rolniczym w Bukowsku, Korczowie, Łęzanach, Mętkowie, Niebieszezanach, Nowem Mieście, Stanisławie dolnym i Szczawnicy, które razem czynią kwotę 2.600 zł., a nadto z promes wydanych w r. 1897 nie zostały dotąd zrealizowane promesy wydane dla Kółka rolniczego w Turce ad Kołomyja i dla Zarządu pow. Kółek w powiecie Buczackim, każda na 200 zł. Zobowiązania zatem funduszu pożyczkowego wynoszą obecnie okragło 3000 zł.

Spląty rat zapadłych od pożyczek wpływały regularnie a Wydział krajowy z przyjemnością podnosi fakt, iż nie był zmuszonym ani w jednym wypadku uciekać się do środków przymusowych w celu ściągnięcia pretensyi funduszu i że w ciągu roku omawianego udzielił tylko jednej prolongaty w spłacie rat, uzasadnionej krytycznem położeniem, w jakie Kółko popadło w czasie tegorocznego przednowku.

Z kolei przechodzimy do zdania sprawy z wykonania polecenia, o którym na wstępie niniejszego sprawozdania, wspomniano, zbadania ponownie potrzeby podwyższenia funduszu pożyczkowego dla Kółek rolniczych. Reskryptem z d. 18. marca 1898 r. LW. 15.547 wezwał Wydział krajowy Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych, by ze zwej strony sprawą tą się zajął i Wydziałowi krajowemu przedłożył materiały, jakie uzna za stosowne w sprawie tej zebrać. W odpowiedzi na to wezwanie przedłożył Zarząd główny Wydziałowi krajowemu pismem, z dnia 26. lipca 1898 roku l. 2.134 obszerny memoriał, w którym — opierając się: 1) na sporządzonym wykazie sklepików wiejskich zgłoszonych do Zarządu głównego a wykazującym 911 sklepików, w całym kraju, którą to cyfrę Zarząd główny zaokrągla do 1000, nie uważa bowiem wykazu za wyczerpujący; dalej 2) na wynikach dokonanych lustracyi 150 sklepów, które to lustracje stwierdziły w tych 150 sklepach majątek w kwocie łącznej 145.377 zł. a ich potrzeby kredytowe na najbliższy okres czasu w sumie 49.700 zł.; na 3) sprawozdaniu Zarządu powiatowego Kółek rolniczych w Nowym Sączu i Limanowej, stwierdzającym potrzeby kredytowe Kółek w tych 2 powiatach istniejących na łączną sumę: 63.500 zł. (dla 79 Kółek); dalej: 4) na wykazie zgłoszeń o pożyczki w pierwszym półroczu roku 1898; wreszcie: 5) na obszernym wywodzie przedstawiającym doniosłość ruchu obudzonego wśród ludności wiejskiej ku tworzeniu sklepów wiejskich i jej dodatnie wyniki zarówno pod względem społecznym jak gospodarczym, — wykazuje potrzebę powiększenia funduszu pożyczkowego dla popierania przemysłowo-handlowej działalności Kółek rolniczych i Związków handlowych Kółek rolniczych do kwoty 400.000 zł., licząc bowiem przeciętnie majątek każdego z 1000 sklepików na 1000 zł. a jego potrzebę kredytową na przeciętnie 300 zł. wykazuje potrzebę funduszu pożyczkowego dla sklepików wiejskich na 300.000 zł., a dla Związków handlowych 100.000 zł. Sumę tę 400.000 zł. redukuje memoriał, uwzględniając stan finansów kraju, do kwoty 100.000 zł., którą uważa za niezbędnie potrzebną.

Wydział krajowy zbadawszy dane, na których powyższy wniosek jest oparty, mimo zupełnego uznania doniosłości ruchu obudzonego wśród ludności wiejskiej ku tworzeniu sklepików, organizowaniu przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych, jak np. spółek mleczarskich, i w ogóle doniosłości dążenia do wyzwolenia się ludności wiejskiej od wyzysku handlarzy nie sumiennych, uznania, któremu od szeregu lat daje stale wyraz zarówno w swych przedłożeniach do Wys. Sejmu wnoszonych, jak w rozdawnictwie pożyczek, czy to z funduszu pożyczkowego dla Kółek rolniczych, czy z funduszu pożyczkowego dla przemysłu rolniczego, nie może przecież pójść w tej sprawie za wnioskiem podanym w powyższym memoriale. Przedewszystkiem nie może Wydział krajowy uznać za słuszne zapatrywania, z którego memoriał zdaje się wychodzić, iżby każde Kółko, każdy sklepik przy Kółku rolniczem istniejący lub przez Kółko założony, miały mieć prawo do uzyskania z funduszu pożyczkowego pożyczki, bez względu na sposób jego prowadzenia, bez względu na cel pożyczki, i bez względu na własne zasoby Kółka, Wydział krajowy wychodzi bowiem z tego założenia, że Wys. Sejm tworząc ten fundusz, pragnął żeń poprzec te tylko zdrowe organizacje handlowe wiejskie, które na poparcie kraju zasługiwać — a pomocy i poparcia rzeczywiście potrzebować będą — nie mogąc jej zkadinać w odpowiednich warunkach uzyskać. Z tego założenia wychodząc, nie może Wydział krajowy swego wniosku, w sprawie, czy po-

trzeba podwyższenia funduszu pożyczkowego i do jakiej kwoty, opierać na przeciętnych cyfrach ogólnych, które z natury rzeczy jako przeciętne często zbyt odbiegają od rzeczywistych. Stwierdzają to cyfry, na których oparto wnioski memoriału, o którym mówimy, oparte na wyniku lustracyi 150 sklepów, a zgeneralizowane na 1000 sklepów w kraju istniejących. Z faktu, że suma majątków 150 sklepików zlustrowanych daje bez mała 150.000 zł. (145.337 zł.), wynikło twierdzenie, że majątek sklepiku wynosi przeciętnie 1000 zł., tymczasem rozbierając bliżej wykaz tych sklepów z podaniem ich majątku, przedłożony przy memoriale, okazuje się, że w tej grupie 150 sklepów jest:

a)	11	sklepów,	których	majątek	nie	dochodzi	100	zł.
b)	19	sklepów,	których	majątek	zamyka	się	między	100 a 200 zł.
c)	13	"	"	"	"	"	"	200 a 300 "
d)	7	"	"	"	"	"	"	300 a 400 "
e)	18	"	"	"	"	"	"	400 a 500 "
f)	8	"	"	"	"	"	"	500 a 600 "
g)	15	"	"	"	"	"	"	600 a 700 "
h)	6	"	"	"	"	"	"	700 a 800 "
i)	3	"	"	"	"	"	"	800 a 900 "
j)	6	"	"	"	"	"	"	900 a 1000 "

Razem przeto na 150 sklepów jest 106, które nie mają 1000 zł. a z nich zaledwo 6 zbliża się do owej przeciętnej 1000 zł., 68 zaś, więc więcej niż połowa z tej liczby, nie dosięga nawet 500 zł., to jest nie dosięga połowy owego przeciętnego majątku sklepowego, na której to cyfrze oparty jest cały rachunek. Również i rachunek obliczonej przeciętnej cyfry potrzeby kredytu dla sklepiku chroma pod tym samym względem. Obliczona przeciętna 300 zł. na sklep wiejski jest wynikiem zestawienia potrzeb kredytowych podanych przez 150 sklepów zlustrowanych. Suma tych potrzeb wynosi 49.700 zł., a więc bez mała 50.000 zł., ztąd przeciętna obliczona okrągło wynosiłaby 300 zł. jak w memoriale obliczono. Już z powyżej podanych cyfr co do majątku sklepów objętych wykazem dołączonym w memoriale, cyfr wykazujących, że 68 sklepów ma majątki niższe niż 500 zł., okazuje się niewłaściwość przyjęcia tak wysokiej stosunkowo kwoty 300 zł. za podstawę obliczeń. Niewłaściwość ta występuje tem dobitniej, gdy się rozpatrzy w poszczególnych pozycjach wykazu potrzeb kredytowych sklepów, na podstawie którego wyprowadzoną została suma 49.700 zł. w wykazie tym bowiem wpisano cyfry potrzeby kredytu w wielu wypadkach tak, jak je interesowani przedstawili, z kądem wynika, że nie brak w wykazie pozycyi, w których wykazana cyfra kredytu potrzebnego przechodzi majątek sklepu, a nawet takich, gdzie „potrzebny“ kredyt dwukrotnie i więcej przewyższa majątek, gdzie więc kredyt udzielony w takich warunkach byłby wprost zgubnym.

Nie mogąc się oprzeć na materyale przedstawionym przez Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych, z którego to materyału, jeden tylko wynika pewnik, to jest, że istniejące Kółka i sklepy wiejskie odczuwają w całej pełni dobrodziejstwo istnienia funduszu pożyczkowego i pragną zeń w jak najszerzej mierze korzystać, że więc potrzeba powiększenia funduszu pożyczkowego zachodzi, musiał Wydział krajowy, mając na oku z jednej strony stan zasobów funduszu krajowego, z drugiej strony niezaprzeczalną użyteczność gospodarczą funduszu pożyczkowego i doniosłość celów, którym on ma przeznaczenie służyć, poszukać innych podstaw oznaczenia granicy podwyższenia funduszu, tak, iżby rozwoju użytecznej pracy w kraju nie tamować, a budżetu funduszu krajowego zbyt nie obciążać. Podstawę taką widzi Wydział krajowy w cyfrach ilustrujących dotychczasową działalność funduszu pożyczkowego, w wynikach, jakie osiągnięto przy jego pomocy.

Ogółem od czasu wejścia w życie funduszu przyznano zeń pożyczek:

w r.	1891	—	4	na	sumę	1.250	zł.
"	1892	—	16	"	"	4.710	"
"	1893	—	14	"	"	10.450	"
"	1894	—	13	"	"	5.625	"
"	1895	—	20	"	"	7.550	"
"	1896	—	9	"	"	8.450	"
"	1897	—	20	"	"	7.800	"
"	1898	—	38	"	"	14.000	"
razem	przyznano	134	pożyczek	na	sumę	59.835	zł.

Z tego po dzień 31. października 1898 r. zrealizowano 112 pożyczek w łącznej sumie 52.910 zł. a promes nie zrealizowanych — jak wyżej wykazano — jest 10 na sumę 3000 zł., co z już zrealizowanymi pożyczkami daje sumę 55.910 zł. w 122 pożyczkach tak, że umorzonych promes z powodu nie podjęcia, było w ciągu lat ośmiu 12 na łączną sumę 3.925 zł. Są to rezultaty bardzo dodatnio świadczące wobec tego, że w pierwszych trzech latach fundusz dysponował tylko kapitałem 15.000 zł. i że uzupełnienie do 25.000 zł. uzyskał dopiero w ciągu lat 1897 i 1898 tak, że dopiero w ciągu marca 1898 miał do dyspozycji tę całą sumę. Obrócenie kapitału pożyczkowego w ciągu lat 8 więcej niż 2 razy było możliwem jedynie dzięki skrupulatnemu dotrzymywaniu terminów spłaty rat przez dłużne Kółka i oznaczeniu stosunkowo krótkich terminów umorzenia pożyczek. Fakt ten, dowodzi z jednej strony, że pożyczki udzielane były pod odpowiednimi warunkami, z drugiej świadczy on nie zawodnie o potrzebie istnienia funduszu i jego prawdziwej użyteczności.

Na dowód potrzeby powiększenia funduszu posłużyć mogą cyfry z ostatnich lat 3 jego istnienia przedstawiające, o ile żądania pożyczek były wyższe niż przyznane pożyczki, redukcya bowiem żądań następuje w przeważnej ilości wypadków nie z tego względu, jakoby majątek własny starającego się Kółka nie dawał należytej pewności dla żądanej pożyczki, lecz ze względu na szczupłość zasobów funduszu. Bierzemy tu cyfry odnoszące się jedynie do ostatniego trzechlecia, kiedy fundusz dysponował już większym kapitałem i kiedy wiadomość o jego istnieniu więcej się już rozpowszechniła w kraju.

W roku 1896. — jak to przestawiono w sprawozdaniu Wydziału krajowego z dnia 20. listopada 1896 r. LW. 64799. (Al. 47. sprawozd. stenogr. z II. sesji VII. peryodu Sejmu) — wpłynęło 22 podań o pożyczki, których zredukowane przez Zarząd główny żądania przedstawiały sumę 13.050 zł. Wydział krajowy zaś przyznał 14 pożyczek razem w sumie 10750 zł. (z których tylko połowa mogła być wówczas zrealizowaną dla braku funduszu), a odmówił 8 pożyczek na łączną sumę 2.300 zł.

W r. 1897. wniesiono próśb godnych uwzględnienia 28, w których zgłoszone żądanie kredytu wynosiło łącznie 22000 zł. Wysokość tych żądań zredukował Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych na kwotę 20.000 zł., a Wydział krajowy przyznał z funduszu pożyczkowego dla Kółek rolniczych 20 pożyczek w sumie łącznej 7700 zł. odpowiadającej wedle propozycji Zarządu głównego kwocie 9300 zł., 8 zaś pożyczek w sumie 10.700 zł. przyznał, wobec braku funduszu w funduszu pożyczkowym dla Kółek i wobec możności uwzględnienia ich z funduszu pożyczkowego dla przemysłu rolniczego, chodziło bowiem o założenie spółek mleczarskich, z tegoż funduszu. Brak tedy funduszu objawił się w r. 1897. sumą 1600 zł.

W roku 1898. jak powyżej wykazano, wynosiła liczba podań o pożyczki po wyeliminowaniu 3 podań Związków handlowych i 2 podań Kółek nie popartych przez Zarząd Główny.

Kółek rolniczych:	34
Czytelni „Proświty“:	4

Razem 38, a suma żądań zredukowanych już przez Zarząd główny Towarzystwa Kółek względnie przez Wydział Proświty, przedstawia się w kwocie: 18.300 zł., na poczet której Wydział krajowy mógł przyznać pożyczek 38 w łącznej kwocie: 14.000 zł. tak, że nie pokryta potrzeba wynosiła 4300 zł.

Otóż te cyfry wznoszącej liczby próśb o pożyczki, zasługujących na uwzględnienie: 22, 28 i 38, i idące za nimi podwyższenie uzasadnionej kwoty żądań: 2300 zł., 1600 zł., wreszcie: 4300 zł. — żądań, których przy dzisiejszej dotacyi funduszu uwzględnić nie można, stanowią dla Wydziału krajowego nie ulegający wątpliwości dowód potrzeby podwyższenia funduszu, a nadto podstawę miary potrzebnego podwyższenia. Miarą tą jest cyfra przeciętnego wzrostu żądań uzasadnionych: 2734 zł., jako wyraz mniej więcej rocznego wzrostu żądań, a zatem i wyraz koniecznej potrzeby podwyższenia funduszu. Gdy przeciętna ta opiera się tylko na trzechleciu 1896—8. gdy dalej nie podobna jej uważać za nie przekraczalną, przeto Wydział krajowy, wstawiając w Rub. XV. wydatków funduszu krajowego na rok 1899. wniosek podwyższenia funduszu pożyczkowego o 15.000 zł. do łącznej kwoty 40.000 zł., uwzględnia w całej pełni, możność wyższego wzrostu żądań po nad tę przeciętną, w ciągu bowiem lat 3, w których do funduszu wpływać będą pięciotysięczne dotacje, będzie on miał prócz zwrotów udzielonych już pożyczek do rozdziału rocznie całą roczną dotację w sumie 5000 zł., a po osiągnięciu sumy

40.000 zł. z początkiem r. 1901. będą jego roczne zwroty wynosić okragło 10.000 zł., co wobec zwrotu dzisiejszego około 7000 zł., da podwyżkę przekraczającą ową przeciętną. Fundusz pożyczkowy Kółek rolniczych, dotowany w myśl wniosku Wydziału krajowego z początkiem roku 1901. pełną sumą 40.000 zł. będzie mógł w najbliższem 8-leciu, jeśli zarząd jego będzie prowadzony jak dotąd, obrócić przeszło 2 razy tą sumą, a więc rozda około 90.000 zł., co wraz z dotychczasowym, już uzyskanym obrotem i obrotem w trzech latach najbliższych przejdzie znacznie sumę 150.000 zł.

Na powyżej przedstawionych podstawach się opierając, Wydział krajowy proponuje podwyższenie dotacyi funduszu pożyczkowego Kółek rolniczych o sumę tylko 15.000 zł. płatną w trzech ratach rocznych i żywi nie płonną nadzieję, że w ten sposób powiększony fundusz sprosta swym zadaniom wobec Kółek rolniczych i ich sklepów wiejskich, tem łatwiej, iż o ile chodzić będzie o kredyt na cele przemysłu rolniczego, będą mogły przedsiębiorstwa Kółek korzystać z funduszu pożyczkowego dla przemysłu rolniczego, o ileby zaś potrzebowały kredytu krótkoterminowego będą mogły, — jeśli Wys. Sejm raczy zamienić wnioski Wydziału krajowego w sprawie organizacyi spółkowych kas oszczędności i pożyczek systemu Raiffeisena w uchwały — zasilać się w tych instytucyach w gotówkę za opłatą umiarkowanych procentów.

Spełniwszy polecenie Wysokiego Sejmu, Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje powyższe sprawozdanie Wydziału krajowego do wiadomości.
2. Sejm uchwała podwyższenie funduszu pożyczkowego dla przemysłowo-handlowej działalności Kółek rolniczych z kwoty 25.000 złr. do kwoty 40.000 zł. w trzech ratach rocznych każda po 5000 złr.
3. Sejm wstawia w Rubrykę XV. wydatków budżetu funduszu krajowego na r. 1899. tytułem I. raty na powiększenie funduszu pożyczkowego dla przemysłowo-handlowej działalności Kółek rolniczych kwotę 5000 złr.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

We Lwowie dnia 22. listopada 1898 r.

Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Stanisław Brykczyński w. r.

Zastępca Członka Wydziału kraj.

